

ПАДЗЕІ

10 (2)



«БАБІНА ЛЕТА НІНЫ МАЦЯШ»

Так, «Бабіна лета ў Белаазёрску», назвала вянок санетаў выдатная беларуская паэтэса Ніна Мацяш. Яе зямное жыццё перапынілася два гады таму. І вось ад гэтага кастрычніка тая назва будзе менаваць паэтычнае штогадовае літаратурнае свята, якое праводзіцца ў гонар слаўтай паэтэсы ў яе родным горадзе.

6 кастрычніка Белаазёрск стаў міжнародным цэнтрам беларускай літаратуры, бо на «Бабіна лета Ніны Мацяш» з'ехаліся не толькі пісьменнікі з Мінска (Анатоль Вяцінскі, Васіль Жуковіч, Сяргей Панізьнік, Алесь Пашкевіч, Алесь Разанаў, Міхась Скобла), з Брэста і Берасцейшчыны (Іван Мельнічук, Мікола Папека, Лявон Валасюк, Мікола Аляхновіч, Генадзь Праневіч, Анатоль Крэйдзіч ды іншыя), але і з Польшчы ды Бельгіі. Паэтычнае свята робіцца міжнародным, і не выпадкова: светлай памяці Ніна Мацяш была не толькі чуллывым і ўзнёслым лірыкам, але і працавітым перакладчыкам, якая перастварыла на родную мову сотні твораў замежных паэтаў і празаікаў. А яшчэ кволая паэтэса выявіла і ўзорную грамадзянскую моцу, калі ў апошнія гады свайго жыцця ўзначальвала і апека-

вала Берасцейскае абласное аддзяленне Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Госці наведалі мемарыяльную кватэру Ніны Мацяш, усклалі кветкі на магілу паэтэсы.

Вялікая зала гарадскога Дома культуры была запоўненая. Прышлі пакланіцца памяці паэтэты настаўнікі, вучні, бібліятэкары, землякі. І, безумоўна, блізкія сябры і родзічы.

«Яе шанавалі і любілі, ёю ганарыліся», — адзначыў кіраўнік Брэсцкага аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў Іван Мельнічук. — Гэта дарагі нам чалавек, мы проста ганарымся тым, што ў нас былі такія людзі. Я б сказаў, што гэта ў міжнародным плане вядомы чалавек, яна шмат зрабіла перакладаў, каля 20 кніжак перакладаў пісьменнікаў розных краін. Гэта слаўтасць, якую нельга забываць».

У гарадскую бібліятэку Белаазёрска, якая цяпер носіць імя Ніны Мацяш, старшыня СБП Алесь Пашкевіч перадаў нумары берасцейскага абласнога альманаха «Жырандоль», ініцыятарам выдання і рэдактарам якога была Ніна Язэпаўна.

Тры гадзіны ў вялікай зале Дома культуры гучалі ўспаміны і вершы сяброў па прычыні Ніны Мацяш: Анатоля Вяцінскага, Сяргея Панізьніка, Алеся Разанава, Васіля Жуковіча, Міхася Скоблы, Лявона Валасюка, Міколы Папекі, Генадзя Праневіча, Міколы Аляхновіча і іншых. Гучаў голас самой Ніны і створаныя ёй песні...



НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ПЛАТФОРМА КУЛЬТУРЫ?

У Беларусі ствараецца нацыянальная платформа грамадскіх аб'яднанняў па пытаннях культуры ў межах рэалізацыі праекта АБСЕ «Развіццё патэнцыялу для супрацоўніцтва дзяржаўных і грамадскіх арганізацый».

Першае пасяджэнне ўдзельнікаў платформы незалежных грамадскіх аб'яднанняў па пытаннях культуры прайшло 1 кастрычніка. У ім прынялі ўдзел кіраўнікі і прадстаўнікі грамадскіх аб'яднанняў, якія працуюць у сферы культуры, сярод якіх Беларуская канфедэрацыя творчых саюзаў, Беларускае добраахвотнае таварыства аховы помнікаў

і культуры, Саюз беларускіх пісьменнікаў, Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны, Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына», моладзевыя грамадскія аб'яднанні «Гісторыка», Рэспубліканскі камітэт прафсаюзаў працаўнікоў культуры, дэпутаты парламента, члены камісіі Палаты прадстаўнікоў па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе, а таксама члены Грамадска-кансультатываўнай рады пры Адміністрацыі прэзідэнта.

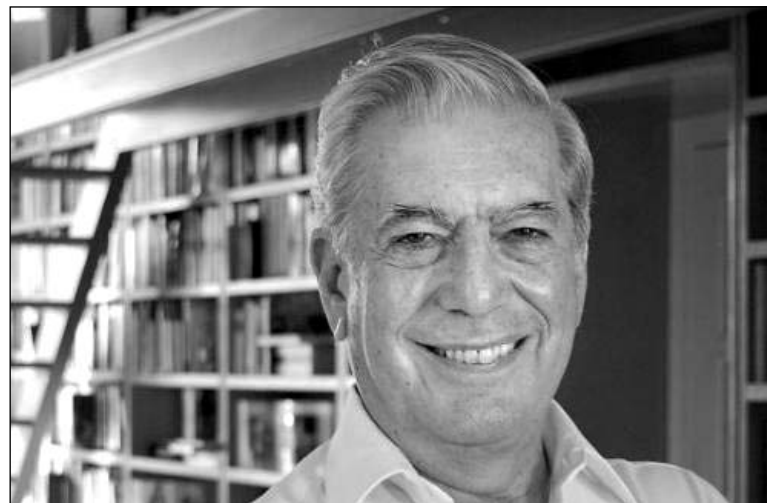
Як паведаміў БелаПАН кіраўнік праекта АБСЕ, старшыня праўлення Грамадскага аб'яднання «Цэнтр СКАФ», член Грамадска-кансультатываўнай рады Юрый Загуменнаў, удзельнікі пасяджэння абмяняліся меркаваннямі па актуальных

праблемах захавання культурнай спадчыны і развіцці нацыянальнай культуры. Яны прывіталі стварэнне пры Міністэрстве культуры органаў дзяржаўна-грамадскага ўзаемадзеяння – Грамадскай наглядальнай камісіі па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і Грамадскай рады па справах беларускай дыяспары. У той жа час яны адзначылі неабходнасць наладжвання эфектыўнага механізму гэтага ўзаемадзеяння, каб грамадзянская супольнасць магла рэальна ўплываць на працэсы, якія адбываюцца ў сферы культуры.

На пасяджэнні было прынята рашэнне працягнуць працу па стварэнні кансалідаванай пазіцыі грамадскіх аб'яднанняў па пытаннях культуры і звярнуцца з прапановай да кіраўніка Адміністрацыі прэзідэнта Уладзіміра Макея занесці ў тэматычны план працы Грамадска-кансультатываўнай рады пытанні развіцця нацыянальнай культуры.

МАРЫЁ ВАРГАС ЛЬЁСА — НОБЕЛЕЎСКІ ЛАЎРЭАТ

Лаўрэатам Нобелеўскай прэміі па літаратуры ў 2010 годзе стаў перуанскі празаік, драматург і палітык Марыё Варгас Льёса. 74-гадовага пісьменніка ўзнагародзілі з вельмі блізкай і вуху беларускіх літаратараў фармулёўкай: «за дэталёвае апісанне структуры ўлады, яскравыя вобразы супраціву і за яркае выяўленне чалавека, які паўстаў, змагаецца і церпіць паражэнне».



Марыё Варгас Льёса праславіўся дэбютным раманам 1963 года «Горад і сабакі» (кніга выклікала скандал на радзіме ў Перу, а ў колішнім СССР была культываваная сярод моладзі). Сярод іншых кніг празаіка — «Зялёны дом», «Шчанокі», «Гутарка ў саборы», «Капітан Панталеон і рота добрых паслуг», «Хто забіў Паляміна Малера?», «Цётка Хулія і пісака», «Вайна канца свету», «Гісторыя Майты», «Пахвальнае слова мачысе», «Сшыткі дона Рыгабэрта», «Прыгоды брыдкага дзяўчачы». Варгаса Льёсу лічаць адным з найбуйнейшых лацінаамерыканскіх празаікаў XX стагоддзя і ставяць у адзін шэраг з такімі літватарамі, як Борхес, Гарсія Маркес і Картасар.

Новы лаўрэат — член Іспанскай каралеўскай акадэміі, ганаровы доктар шэрагу ўніверсітэтаў Еўропы і Амерыкі, кавалер Ордэна Ганаровага легіёна, лаўрэат прэмій прынца Астурыйскага і Сервантэса, а таксама прэміі Чына дэль Дука.

Марыё Варгас Льёса нарадзіўся ў 1936 годзе ў Перу, апошнія гады жыве ў Мадрыдзе. У 1990 годзе быў

кандыдатам у прэзідэнты Перу ад партыі «Дэмакратычны фронт».

Дыплом лаўрэата і прэмію Марыё Варгас Льёса атрымае з рук шведскага караля Карла XVI Густава на цырымоніі, якая пройдзе ў Стакгольме ў дзень смерці заснавальніка прэміі Альфрэда Нобеля 10 снежня.

У спісе прэтэндэнтаў на Нобелеўскую прэмію застаюцца і беларусы: Святлана Алексіевіч і Рыгор Барадулін. Хаця поўны пералік застаецца засакрэчаным, вядома, што сёлета ў яго ўвайшоў семдзесят адзін пісьменнік. Вялікія шансы атрымаць новага Нобеля па літаратуры маюць палякі, літаратуру якіх прадстаўляе Адам Загаеўскі. Яго імя брытанская букмекерская кампанія «Ladbrokes» называла ў ліку іншых магчымых пераможцаў 2010 года — Томаса Транстрэмера са Швецыі, Ко Ун з Паўднёвай Карэі, сірыйца Алі Ахмад Саіда.

Сярод іншых кандыдатаў былі пісьменнікі і больш вядомыя: Умберта Эка, Мілан Кундэра, Харукі Муракамі. Сярод іх — і два расійскія: Бэла Ахмадуліна і Яўген Еўтушэнка.

КОНКУРС «КАЗКА ДЛЯ КАРАТКЕВІЧА»

Гэты конкурс ініцыяваў віцебскі тэатр «Лялька». Да ўдзелу запрашаюцца самыя юныя літаратары, акурат ва ўзросце гледачоў «Лялькі», якім у сярэднім ад 5 да 16 гадоў.

Як адзначыла загадчыца літаратурнай часткі ляльчнага тэатра, старшыня Віцебскага абласнога аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў Людміла Сіманёнак, ён прысвечаны 80-м угодкам Уладзіміра Караткевіча, якія адзначаюцца сёлета 26 лістапада.

Літаратары-пачаткоўцы могуць прапанаваць на разгляд журы адну-дзве казкі на беларускай мове агульным аб'ёмам не больш за 3 друкаваныя старонкі. Людміла Сіманёнак адзначыла, што найбольш высока будуць ацэненыя творы з персанажамі беларускай міфалогіі, такімі, як цмок, ваўкалак, лясун і г.д.

Казкі можна даслаць на электронны адрас тэатра, перасылаць па пошце і нават аддаваць дзяжурнаму адміністратару перад пачаткам ляльчных прадстаўленняў — у «Ляльчы» распачаюцца новы тэатральны сезон.

Творы прымаюцца да 1 лістапада, а ўганараванне пераможцаў адбудзецца на пачатку снежня.

Гэта ўжо другі конкурс для юных літаратараў, які ладзіць тэатр «Лялька» — летась было арганізавана паэтычнае «спаборніцтва», пасля якога аўтары лепшых беларускамоўных вершаў атрымалі ганаровыя дыпламы ды кнігі ў падарунак.

Матэрыялы старонкі
падрукаваныя паводле
Радыё Рацыя, Радыё
Свабода, БелаПАН
і ўласнай інфармацыі

▶ ВЕРШЫ

ПАМІЖ МАЛПАЙ І АНЁЛКАМ

Васіль ПАНКРАТАЎ

Вызваленне

Вызваленне
З межай маўлення.
Уносіць нястрымная хваля трызнення.
Натхненне
У несупраціўленні,
Але на шляху нас чакаюць здарэнні:
Скажэнні
Структуры сумлення
І розныя іншыя псіх-пагаршэнні.
З'яўленне
На тварах здзіўлення
У прадстаўнікоў твайго пакалення.
Вызваленне —
У вольным падзенні.
Рэчаіснасці глеба чакае сутыкнення.

09 снежня 2009

Яна

У крамах калядных зніжкі:
Словы каханья
Шматразовага выкарыстання,
Ружы і плюшавы мішка —

Усё гэта не варта цябе,
Усё гэта не растлумачыць,
Чаму сапраўды я вярнуўся.

Я вандраваў Адысеем,
Сімбадам, Улісам
І гэтак далей па спісе,
Шукаючы промні надзеі.

Углядаўся ў люстэркі, і твары,
І чорныя хвалі,
Каб зразумець, што насамрэч істотна.

18 снежня 2009

* * *

Упусці мяне з галавою — у
Тлусты глей, у цёплую багну,
Абдымі чырвонымі плямамі
Ад пальцаў на спіне.
Трымай мяне галінамі дрэў,
Коўдрай травы.
На шчоках пакіне вадкасць
Свае сляды.
Пацалуй мяне ў вуха
Енкам вады,
У якую я кінуў камень.
Завядзі мяне ў ноч,
Краніся мохам маіх валасоў.
Тысячай шэптаў распавядзі,
Растлумач, як гэта —
«Быць жывым».

Студзень 2010

Розныя

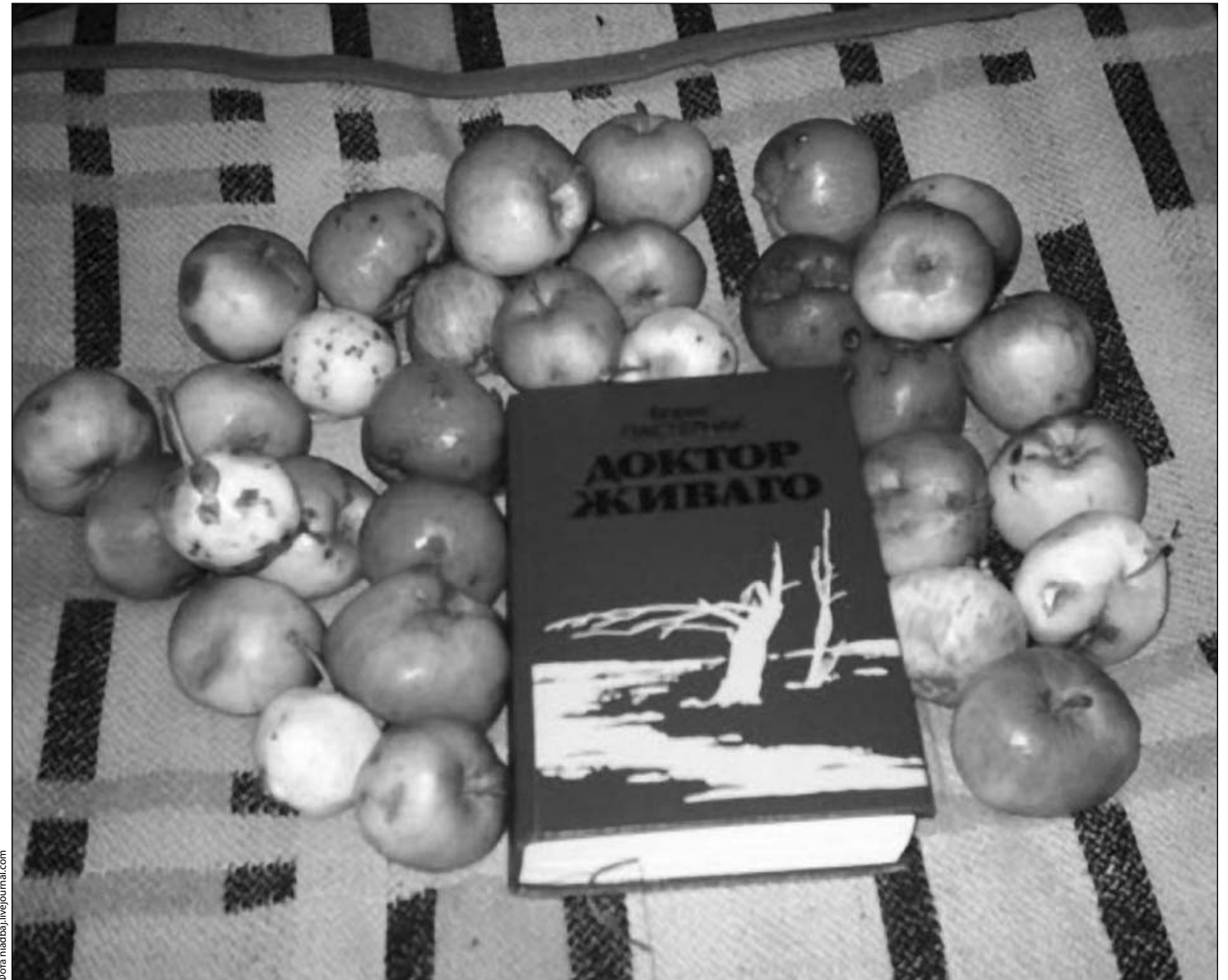
Мы з табой зрыфмаваныя белым вершам,
Недапасаваныя ў склоне і часе,
Непаралельныя і не перасякаемся —
Наўпрост у розных сістэмах каардынатаў.
Розныя пахі, розныя страхі і розныя сэнсы.
І розныя голасу тэмбры.

Кахацца з гумавай лялькай
Значна прасцей і бяспечней.

6 сакавіка 2010

Ганаровы донор сэрцаў

Згубілася мапа дэмаркацыйнай зоны,
Я загадаў «Здавацца па ўсіх франтах!».



Кавалак белай анучы, каб загарнуць
у яе гонар.
Сэрцаў не будзе — загінуў апошні іх донор.
З пераламанымі крыламі —
болей не птах

Нарэшце вызваліўся з палону
Неба.

09 сакавіка 2010

Нізка і яшчэ ніжэй

Хацелі новага,
Выпадкавага,
Спазнаць бездані.
І панеслася:

Грукатам, коламі,
Рухамі квольмі,
Замішлымі думкамі,
Стракатамі малюнкамі,
Карункамі,
Падарункамі
Брыдка-слізкімі,
Вершамі, нізкамі.
Як жа нізка мы
За жыццё хапаючыся ўпалі.
Потым хвалі
Нас калыхалі,
А мы не спалі
І не кахалі.
Стылі скура і смочкі,
Сядзелі моўчкі,
Абхапіўшы калені.
Глядзелі на цені,
На іх трымценне.
Вуціш ды захапленне.
Усе памкненні
Зледзянелі,
Вусны апусцелі,
Цягліцы знямелі.
Толькі холад па целе.
Спрэс колер шэры,
На пасмах шэрань.
Зачыні дзверы,
Пакінь час звонку.

Смех цішыні звонкі.
Усё, больш ужо нічога не зменіцца —
Давай выкінем словы ў сметніцу.

26 траўня 2010

Паміж малпай і анёлкам

Хутчэй, глыбей, да дна.
Фінішная стужка.
Выціснуць апошнія сокі.
Рабіць крокі,
Каб пакінуць сляды.
Бясконца спроба напісаць на плоце
«Тут быў я, і я не такі, як ты».
Ёсць розныя сцэжскі і розная хуткасць,
Але галоўнае:
Свачасова спыніцца
На шляху ад малпы да анёлка.

27 ліпеня 2010

Завулак інфра-чырвоных ліхтароў

Куфбар уражанняў поўны.
Нават касмічная поўня
Болей не вабіць, каб пакарыцца.
Няма небяспекі спазніцца,
Ці памыліцца.
Бо ўвесь гэты свет
Пакінуў свой след
На ўнутраным баку маіх павекаў.
Апошняе падарожжа веку.
Апошняя мэта, апошні прытулак:
Знайсіці свой інфра-чырвоных
ліхтароў завулак.

10 жніўня 2010

Ніхто не хоча быць Dr.Faustus.

І я таксама

Я качуся ўніз па схіле.
Засталіся яшчэ 133 мілі.
Ёсць вакансія спадарожніка,

Калі вы не занадта яшчэ асцярожныя.
Але ёсць умовы: не азірацца,
Не заплюшчваць вочы і не чапляцца
Рукамі за камяні і сцяблыны,
І за ўсялякія розныя там успаміны.
Выкіні з галавы кантроль,
Пакінь ззаду свой страх, свой боль.
Вызвалі розум, ад розуму вызваліся.
Адчуваеш, як раптам усё з рук
выслізнула?

Як знікла з-пад ног цвёрдая глеба?
Ты не ведаў? Гэта першы крок на неба.
Забывся сказаць: ён звычайна і апошні.
У лепшым выпадку — 100 год

на шпітальным ложку.
У якасці лекаў — прымусова шторанак
Доза распушчальніку мозгу

на сняданак.
А таксама на абед і вячэру,
Пакуль ад цябе не застанецца ні халеры.

Ну дык што, хто са мной?
Дзе той экзістэнцыйны герой?
Што, гэта болей не модна?
Так, згодны.
Сам не разумею, навошта гэта трэба,
Нейкая падлеткавая бздурна пра геніяў
і крокі ў неба.

30 жніўня 2010

Пара

Астываю.
Пару з роту ў кулакі збіраю,
Хаваю ў кішэні.
Дазволь мне ўвайсці без запрашэння.
Сказаць хацеў штосьці.
Па словы ў кішэню лезу,
Ды там толькі ключоў жалеза.
Ды усё тая ж пара.
Больш нічога. Ізноў Сансара.
Добра, бяры маё дыханне.
Пакуль цёплае. На развітанне.
Ну а зараз — зарыемся ў шалік носам
І нырнем у Восень.

▶ ВЕРШЫ

ШЛЯХ ДА ЦЯБЕ

Рагнед МАЛАХОЎСкі

Ласунак

Рагнед Малахоўскі — паэт, музыкант. Аўтар зборніка вершаў «Беражніца». Нарадзіўся ў 1984 годзе ў пасёлку Сямчан Магаданскай вобласці (Расія). Скончыў Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт. Жыве ў вёсцы Нарач.



Беражніца

Беражніца, багіня азёраў,
У прадонні густой цішы
Пахавай назаўсёды гора,
Зберажы скарб душы.
Беражніца, хімера пазта,
Наталіца каханнем дай
І натхненне свайго сусвету
Для мяне адшукай.
Беражніца, дзяўчына зямная,
Не цурайся, прэч не бяжы.
Твая цнота душу апякае.
Маладосць зберажы.
Беражніца!
Румяны заранкі
Асляпляюць красой жывой...
Калі ў сэрцы
Сумненняў маланкі,
Вір жыцця супакой.
Беражніца, вадзіца святая,
Жыццядайная моц твая.
Калі хваля бяжыць залатая, —
Ачышчаюся я.

Заліта поле сонечным віном,
Хаваюцца
пабляклялы валожкі.
Камусьці ішчасце грукаеца ў дом,
А хтосьці для сябе габлюе дошкі.
На босы дол вятрыска упадзе,
Калоссе і валожкі пералічыць.
Як людзі,

адлюструюцца ў вадзе

Разгатыя дубы на папялішчы.
Над возерам, открытым цішынёй,
Стаіць, як здань, пакінутая хата.
Камусьці жыць

маркотнаю гульнёй,

А іншым пазіраць на лёс заўзята.
Развее вецер думак чараду,
Дзе мары, як віно, не маюць толку.
Аб чымсьці плача, глядзячы ў ваду,
Анёлак
На валожкавым узгорку.

Ласунак лепшы
Для мяне —
Кропелькі
Ажынавага соку,
Што марамі
Шчаслівага юнацтва
Коцяца на тваім
Бурытынавым целе.
А свежы водар
Ранішняга сонца
Зачароўвае сціпласцю
І непаўторнай цеплынёй.
Пяшчота прамянёў
Пераліваеца
З кропелькі ў кропельку,
І лёгкая,
Дрыготкая хваля
Працінае цела.
Сусвет —
Перад вачыма,
А смак яго
Ў мяне на вуснах.
І сэрцы дрыжаць
У радасці
Ап'яналай асалоды —
Кропелькі
Ажынавага соку.

Шлях да цябе

Н. Н.

За кратамі касмічнай цішыні
Твой голас чысты і недасягалны.
У чорнай, некраўтай вышыні
Я страціў да каханай шлях астральны.
Блукаючы і ў ноч, і ў ясны дзень,
Знікаючы ў жыцці, як думак кола,
Убачыў, як надзей маіх прамень
Высвечваў з цёмнай шэрані анёла.
А багна слоў
Засмоктае мой свет.
Правал у бездань.
Шлях святла не мае...
А недзе,
Сярод тысячы планет,
Мігіць твая
Адзіная, жывая...
Мне вусны ценька горкі лёс кране
Засохлаю гартэнзіяй настрою,
Бо голас твой застаўся для мяне
За вечнасцю касмічнага спакою.

Мой чорны парасон —
Акраец ночы —
Растане ў навалнічным даляглядзе,
Настане час,
Якога не захочаш
Ты бачыць у маім нямым паглядзе.
Мой чорны парасон —
Крыло анёла,
Што здрадзіў на зямлі адвечнай веры.
Грымотаў бой.
На твары мёртвы сполах.
За мной адчайна зачыняеш дзверы...
Мой чорны парасон —
Мой паратунак.
Падорыць ноч
Нявыплаканы сон нам —
Апошні развіталы пацалунак.
Іду апошні раз пад парасонам...

Знясілены дождж

Знясілены дождж уладарыць
на цёплым асфальце.
Ён кроплямі лічыць хвіліны
да нашага ішчасця.
Ён справу завершыць маю.
Я дажджу давяраю.
Жыццё — навалнічнае неба ад краю
да краю.
Не трэба тлумачыць, чаму нам
тужліва і змрочна.
У снах летаргічных забытацца сёння
нам можна.

Парою дасветнай на скронях сівое планеты
Знікаюць у часе бязважкім
дажджынкі-манеты.
Знясілены дождж нібы просіць
у нас прабачэння,
Што ён валацуга, лянівы.
Ён стаў на калені.
Калі развінаюць нябёсы вільготныя крылы,
Нам дождж ахвярае на ішчасце
апошнія сілы.

Пластыка слова,
Пластыка цела...
Наша каханне знікаць не хацела
Ў гэтым нязносна вар'яцкім сусвеце.
Верыла ноч,
Што яе апраўдае дасвеце*.
Мы давяралі жыццё
Незямным летуценням.
Словы і рухі спышаліся...
Да пабачэння!
Новыя промні святла
Даспяваюць санеты.
Стану над прорвай пачуццяў...
Каханая, дзе ты?

*З Рыгора Барадуліна.

На ўскрайку
Атлантычнага цыклону
Каханне выпрабувае свой лёс.
Я веру —
Мне з табою быць да скону.
Хлушу табе,
Што рэўнасць сон прынёс.
Дрымотны вечар
Гіне ў самалюбстве,
Жадае скінуць
Рэўнасці хамут.
Ты хлусіш мне,
Што час не замалюе
На твары недавер
І боль пакут.
Тваё непераложнае маўчанне —
Часцінка міратворнай цішыні.
Адкінем цяжар спрэчак
Да святання,
Запалім свечак чыстыя агні...
А заўтра,
Супакоеныя стомай,
Забудзем
Недавер сумніўных сноў...
На ўскрайку
Атлантычнага цыклону —
Імгненні непрадбачлівых высноў.

Глыток ахалоджанай колы
На плошчы Якуба Коласа...
Грукоча трамвайчык вясёлы —
Не чутна каханай голасу.
Не бачна каханай постаці,
Навокал народ спышаеца.
Народ на адвечнай ростані
Пад лёсам сваім прагінаеца.
А хтосьці сядзіць на лавачках
І ловіць пырскі фантаннага.
Кропелькі ў сонечных зайчыках...
Дзе ты блукаеш, каханая?
Скрыжуюцца позірк нашы
На плошчы Якуба Коласа,
Дзе сонечны
зайчык
вушасты
Блукае без мапы і компаса.

Я быў закаханы ў багіню пяшчоты
І верыў, што лета маё не міне,
Не змоўкнуць духоўнай мелодыі ноты
І ружа не звяне ў самотным акне...
Багіня пяшчоты —
Адчаю багіня —
Пакутным агнём апякла мне душу.
Калі мімалётнасць кахання загіне,
Нятленнага ішчасця ў багоў папрашу.
Ды цені прытворныя
Нішчаць сумленне,
Чарнае аслеплай душы абярог.
Багіня адчаю —
Жыцця сутарэнне —

Спакусніца свету майго.
Забываць у пялёстках сузор'яў мы рады,
А сэрца тваё апусцела да дна.
Багіня жахлівай ганебнасці здрады —
Адна.

Расчараванне

Цалуюць шыбу
Клічнікі дажджу,
Пытальнікам
Скруціў лістоту вецер.
Найлепшы час
Прызнаць,
Што не жыву, —
Страшнейшае
Расчараванне ў свеце.
Тунэль з аскепкаў
Дзённай мітусні
Не выпусціць,
Пакуль не згасне вечар.
Удары сэрца
Прагнуць цішыні,
Калі жыццё
Марнуецца на вецер.
Трымценне зор —
На палатне акна,
Спакою кроплі
Змыюць думак смеце.
Ад безвыходнасці —
Глыток віна,
І не задасць пытанняў
Нудны вецер.

Памяць вады

Майму брату Дзянісу

Вада запамінае нашы словы,
Вада запамінае нашы рухі.
Прамыць бы ёю нашыя галовы,
Пазбыцца б разам тлумнай завірухі.
Вада гарыць
Пад райскім небасхілам.
Паміж табой і мной —
Душа вады.
Наш час
Непадуладны тайным сілам.
Яму карціць быць вечна маладым.
Вада раве, шалёна вар'яце,
Хвалюецца раздолёная прастора.
Імгненні лёсу —
Каляровы веер,
Што ў мітусні нязморанага мора.
Праз тысячы гадоў
Паўстане Памяць,
Дзе голасу імгненні прагучалі.
«Так прагнеш жыць,
Калі цябе чакаюць», —
Прамовяць непакорлівыя хвалі.

Далёкі бераг —
Палюнічы нож —
Бязлітасна рассёк
Ваду і неба.
Барвовы вечар
Крочыць басанож,
І чайкі ўжо не кленцаць
Крошкі хлеба.
Пад ціхім небам
Стынуць ветракі.
Калышацца
Ў чароце нізкім човен.
Тысячагоддзі
Пад вадою звіняць замкі
На замку,
Што таемнасцямі поўны.
І песні беражніц
Не чутна ўжо,
Упала ніцма поўна
Сярод хваляў.
А колькі
Нема
З дна
Крычыць крыжоў,
Дзе хвалі
Столькі душаў пахавалі!
Калісьці прыйдзе
Шчасная пара
І зоркі
Ад жыцця адгоняць беды.
А над вадою —
Пальмяная зара...
І толькі тут
Сустраўца легенды.



▶ ПРЫПЕЎКІ

КВЕТКА-РУЖА МАЯ

Алесь НАЎРОЦКІ

Доктар! Роды новыя прымай!

Міхалінай кліча мяне калгас «Прагрэс». З кошыкам аднойчы я шывую ў лес.

Тут бамбавозы хмарай, помню, гулі. Над чарапамі зараз гудуць чмялі.

Паспелі арэхі, гараць агні рабін. І хоць бы для пацехі — баравік адзін.

Вавёрка танцуе уверсе, дзе дубы. Ох, нешта не шанцуе мне на грыбы.

Чаму я не ў Парыжы? Навошта гэты дуб? І тут пад кепкай рыжай угледзела я чуб.

Маліннік можа сведчыць: там, дзе ўгрэўся мох, як партызан-разведчык, той чуб — Змітрок — залёг.

Вось бы мне прывабіць таго прыгажуня. І я... зрабіла выгляд, што ў лесе я адна.

Скідаю я абнову. Накрыла хусткай твар — і у касцюме Евы Лаўлю пупком загар.

Ляжу так. Загараю. А грудзі — што званы. Змітрок мой падпаўзае і — шусь свае штаны.

Я штурх яго рукамі, а ён мяне — ў палон. І зазваніў званамі, і разбудзіў мой звон.

З тае пары зацірку есць маю Змітрок з фарфаравай талеркі, дзе сіні абадок.

Дабрэннейшага мужа упалывала я. Ён працавіты дужа, дружная й сям'я.

У хаце званочкам — цустря дачка. А хоча муж сыночка, авось дасць Бог сынка!

Няп'юшчай муж пароды і не гультай. Доктар! Роды новыя прымай!

Па снезе

(1955 год. Я, санфельчар сельскай бальніцы, іду ў школу, каб правесці з вучнямі заняткі па комплексе ГСА — гатоў да санітарнай абароны.)

Малаком белізна разлілася вакол. Вунь бяжыць ад гумна сцезжкі вузкае ствол.

Журавель вунь з вядром захістала вятры. Вунь глядзіць пузыром прасціна на шнурі...

Санні полаз дугой запаўзае ў кусты. У кішэні маёй два пакеты-бінты.

З кожным крокам бліжэй мой у школе ўрок, беганіна дзяцей і зазыўны званок.

Ў клас зайду я царом. Будуць ведаць усе, як раненне бінтом абвязаць на назе,

як суняць той ручай, што каліны ярчэй

(каб не трапіць у рай) — навучу я дзяцей.

Вучаніца адна там ёсць — Божухна мой! Жах наводзіць яна сваёй юнай красой.

А краса — быццам крык. Тым я ўскрыкам жыву. З-за яе пад цягнік суне хтось галаву.

Мой глыбокі ўздых... Эх, каб я быў не я, — мы б злавлілі ўдваіх разам з ёй салаўя!

Зноў убачыў за шклом яе твар — у акне. Рассякла, бы мячом яна ўсмяшкай мяне...

О, каб я быў герой! Каб жа я быў не я, — мы б злавлілі зімой разам з ёй салаўя!

Ружа

І Я ў школу бягом, каб паспець на ўрок. А ля школы — дзетдом і дзяцей табунок.

Сярод іх — і ЯНА, хто за партай са мной. Не спазняюся я, раз ЯНА тут з дзятвой.

Суцішаю свой бег. Абапёрся аб воз. Даляцеў ЯЕ смех ад зжаўцелых бяроз.

Развязаўся шнурок на бацінку ЯЕ. Зробіш крок, а ён скок: крок зрабіць не дае.

Стан сагнула ЯНА. Свой партфель — убачок. І рукамі двума хоп за той завіток.

О ты Божухна мой! Які быў артыстызм! Як жа спіна дугой нахілілася ўніз!

Тут я маху не даў. Мой учынак такі: ружу вокам сарваў з яе мілай шчакі.

Мне бяда — паўбяды: я ж з той ружай багач. Схаваў руку — куды? Здагадайся ж, чытач!

Завязала шнурок. Паглядзела кругом. І пайшла на ўрок паўз калодзеж з вядром.

А за ЁЮ праз міг па лісцю, па агнях, затаіўшы свой дых, і я рушыў у шлях.

Нёс я торбу. А ў ёй — кніжкі, кляксы, пяро, вінт з сарванай разьбой і ляза вастрыё.

Мне дванаццаты год. Прылаўчыўся чытаць: як асколкі — у рот знакі-кулі ляцяць!

Стройных клёнаў кастры лютавалі ўгары. А на шэрым жвіры — нібы колер зары.

Нібы шчасця збанок ўвесь я выпіў да дна — завязала ж шнурок спрытным рухам ЯНА!

Будзе некалі знаць, хто шчаслівы такі. Удалося ж сарваць ружу мне са шчакі!

II

Дзяцел долатам б'е, і дзяўбе, і дзяўбе, раздрабіў цішыню, стукам лечыць сасну...

Адиугалі агні, атадаюць на дол. Дух прыемны, лясны, дух смалісты вакол.

Вадаспады агнёў з шаласценнем — уніз. О, як шмат жалудоў холад ноччу адгрыз!

Хмыз хавае лісу. Адцвілі верасы. Ну й апенак — касу запускай і касі!

Дзяцел долатам б'е, і дзяўбе, і дзяўбе. Раздрабіў цішыню, стукам лечыць сасну.

Бачу зноў цябе, лес, толькі ў сумным святле. Пад твой кінну навес думы-мары свае.

Ўчора лёг я набок і не спаў дапазна: завязала ж шнурок на бацінку ЯНА.

І я маху не даў. Мой учынак такі: ружу вокам сарваў з яе мілай шчакі.

Дрэва, птушка і звер! Знайце: нібы красу, тую ружу цяпер я па лесе нясу!

Дзяцел долатам б'е, і дзяўбе, і дзяўбе. Раздрабіў цішыню, стукам лечыць сасну.

Сумны клін жураўлёў у блакіце плыве. Вадаспады агнёў — на пажухлай траве.

Шпэчуць лісцяў агні, колюць хмызу шыты. І куды ні зірні — чарапы... чарапы...

З акружэння байцы выбіваліся тут. Немцы іх — у шчыпцы. «Рус, здавайся!», «Капут!»

А патронаў няма, толькі дзесяць штыхоў. І не будзе пісьма і праз сотню гадоў.

Дзяцел долатам б'е, і дзяўбе, і дзяўбе, раздрабіў цішыню, стукам лечыць сасну.

Скокнуў з клёна лісток, дакрануўся да пня. Вельмі ж спрытна шнурок завязала ЯНА...

І я маху не даў. Мой учынак такі: ружу вокам сарваў з яе мілай шчакі.

Не завяне павек кветка ружа мая Праз нягоды і здзек яе вынесу я.

З тою ружай мне жыць. З ёй ісці цэлы век. У глыбінях душы тая ружа павек!

Дзяцел долатам б'е, і дзяўбе, і дзяўбе, раздрабіў цішыню, стукам лечыць сасну...

▶ ВЕРШЫ

РАКА СНОЎ

Эдуард ДУБЯНЕЦКІ

Ў яго дождж той
Падаў басанож...

Карт-бланш

У чэрствым свеце страчваем мы існасць,
Нібыта дрэвы, што сваю лістоту
Па волі восені губляюць, і пяшчоту
Сваю зямлі ўсю аддаюць. І прамяністасць

Апошніх дзён мы бачым пільным вокам,
Ў якім люструюцца ўсе клопаты і мары
Зняверанага людства, на якога чары
Смяротныя наведзены.

Нячутным крокам

Ўваходзіць ў сэрца Боль і за сабою Скруху,
Бы паслугачку верную, вядзе,
І неўзабаве нашых душ валадарамі

Яны становяцца, і сэрцы ланцугамі
Акручваюць, сціскаюць, і Бядзе
Даюць карт-бланш на руйнаванне Духу...

Басаногі дождж

Марская акварэль

Неба ўжо цяжарнае аблокамі.
Спее дождж там,
Нібы плод на дрэве.
Жальба чуецца
Ва ўсхваляваным чаек свеце,
Вецер з хвалямі
Гуляе сінявокімі.

...Шчэ імгненне, —
І вось мору падарунак
Неба пасылае — летні дождж!

Мора усміхнулася,
Таму што

Рака сноў

Я плаваю ў рэчцы сваіх сумных сноў.
У снах тых вобраз твой ўзнікае зноў
і зноў.

Наяве мы з табой не разам ўжо даўно
І ты далёка — у краіне халадоў,
дажджоў.

Узгадваць солідка і сумна ў час начны
Вачэй пяшчотных бляск,
пах чорных валасоў...

Так, ты сыйшла, аднак дагтуль чую гук
Тваіх даверлівых,
кранальна-ціхіх слоў.

І сэнсу папракаць кагосьці ўжо няма —
Не вытрымалі рэўнасці шалёнай
скразьнякоў...

...Але я веру-спадзяюся, што мая душа
Калісьці ўвойдзе ў палац каханья зноў.

Вечная спадарожніца

На ўсе мае дарогі і трывогі,
На ўсе памкненні,
Мары-летуценні
Заўжды
Кладзецца
Твой
Ледзь бачны цень...

...Заўжды
Ў душу маю
Змяёю запаўзаеш
І там сабе знаходзіш



Самы ўтульны
І самы далёкі
Цёплы закуток...

...Заўжды
Маё ты сэрца апякаеш,
Нібы агонь,
Ці востры і балючы,
Імгненны
Электрычны ток...

...Заўжды
Са мной ты —
Спадарожніца мая,
Якая
Не адыходзіць ад мяне
Нат ні на крок,
Якую
І сам не праганяю
Я знарок...

...І вось ўсё гэта ты —
Жахліва-прыцягальная
І ненавісна-любая,

Пякучая,
Салодка-горкая
І неадчэпная мая —
Ад-зі-но-та!...

Кругазварот пачуццяў

Дзень. Бярозавы гай.
— Ты мяне не чапай!

Стромкі бераг ракі.
— Цёплы дотык рукі.

Вечар. Дом. Мае вершы.
— Пацалунак наш першы.

Ложак. Ноч. Яна. Я.
— Шчасця крык. Цішыня.

Цемра. Сон. Час світання.
— Зноў мы ў коле каханья.

Дзень. Сум. Слёзы твае.
— Не чапай ты мяне!..

ПАРЦЭЛЫ

Алесь МАКРАЦОЎ

У калысцы
(братавай і маёй)
пад павеццю
спалохана
куры кудахчуць...

Пачатак вайны...
успамінае маці:
«На дварэ цёмна...
Мы ўсе яшчэ спім...
А немец —
карову ўжо доіць...»

Над студняй,
выкапанай
маім дзедам,
апошні журавель...

Працяжнік
між датамі
нараджэння
і смерці...

Яловыя лапкі
на сумнай дарозе...
Ад хаты суседа...

Калгаснае
кукурузнае поле...
Непазнаныя
джунглі дзяцінства.

Жыццё
ў перакладзе
з таго свету
на гэты...

Выгаранне
фарбаў
жыцця
пад сонцам...

Гушкаемся
ўдваіх на арэлях:
душа — цела,
цела — душа...

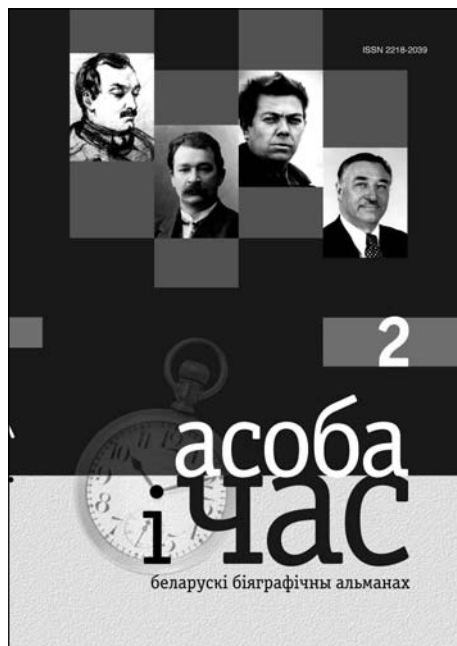
Капалі бульбу
да прыцемкаў...
Клубні
ў барознах веку.

Плады
дрэва жыцця,
паточаныя
грахамі...



КНИГАЗБОР

Асоба і час. Беларускі біяграфічны альманах. Выпуск 2. Уклад. Аляксандр Фядута. — Мінск: Лімарыус, 2010. — 392 с.



Чарговы нумар Беларускага бібліяграфічнага альманаха «Асоба і час» багаты на гучныя імёны. Матэрыялы выпуску прысвечаны Васілю Быкаву, Уладзіміру Караткевічу, Максіму Лужаніну, архітэктару Івану Жалтоўскаму, вучоным Адаму Багдановічу, Яўгену Вярбіцкаму, Івану Замоціну, Аляксандру Еўлахава, генералу Кіпрыяну Кандрацічу, філамату Вінцэнту Будрэвічу. Сярод аўтараў тэкстаў — Аляксандр Фядута, Сяргей Харэўскі, Адам Глобус, Якаў Басін, Іван Саверчанка, Андрэй Расінскі... а таксама дзіцячы ўрач з Мінска Мінна Лапідус і гарадзенская журналістка Фрыда Пугач.

Акудовіч Валянцін. Архіпелаг Беларусь. — Мінск: Логвінаў, 2010. — 220 с.



У новай кнізе літаратара і філосафа чытач знойдзе дыялогі, фрагменты гутарак, дыскусій ды палемік, у якіх аўтар браў удзел цягам апошніх пятнаццаці гадоў. Значная частка іх прагучала на хвалях Радзіё Свабода.

Тэксты, што ўвайшлі ў кніжку, узятыя з газэтаў і часопісаў. Гэта не цалкам тэксты, інтэрв'ю, гутаркі ды дыялогі, а выцінанкі з іх, згрупаваныя паводле прынцыпу цэласнасці тэмы. І такі прынцып прымусяў аўтара падзяліць кніжку на 6 раздзелаў, у якіх тэксты па беларускай гісторыі, літаратуры, філасофіі.

Адзін з самых цікавых раздзелаў прысвечаны палітыцы. Хоць усё тое, што не вытрымала часу, так званая штодзённая журналістыка, у кніжку не ўвайшло. Акудовіч прызнаўся, што палітыку не любіць: «Усе палітыкі — гэта курду-пелі, якіх цудоўная фея падае як прыгажуню».

І гэтай тэме прысвечаны невялікі тэкст, які так і называецца: «Пастамент для курдупеля»...

Беларус 2010. Літаратурны альманах беларускіх пісьменнікаў замежжа. — Нью Ёрк: Выдавецтва газеты «Беларус», 2010. — 282 с.



Чацвёрты нумар выдання, заснаванага ў 2007 годзе, парадзе сваіх чытачоў не толькі стала перыядычнасцю і павелічэннем колькасці аўтараў, але і якасцю надрукаваных твораў. Сярод аўтараў часопіса — Аляксей Арцёмаў, Аляксандр Баршчэўскі, Ірына Варабей, Віталь Воранаў, Янка Запруднік, Віялета Кавалёва, Якуб Лапатка, Цімох Ліякумовіч, Алег Мінкін, Сяргук Сокалаў-Воюш, Аляксандр Тарановіч, Мак Шчур і іншыя.

Вітаўт Кіпель у прадмове да альманаха асабліваю значнасць надае таму, што ён выходзіць на «клясычным правапісе»: «Я, як і шмат маіх сяброў — рэаліст. Наркамаўка сёння пераважае. Гэта — дзяржава, школа, набытыя навыкі. Аднак ніяк нельга сьпісваць клясычны правапіс у расход. У выніку ён будзе, павінен, дамінаваць у нацыянальнай дзяржаве».

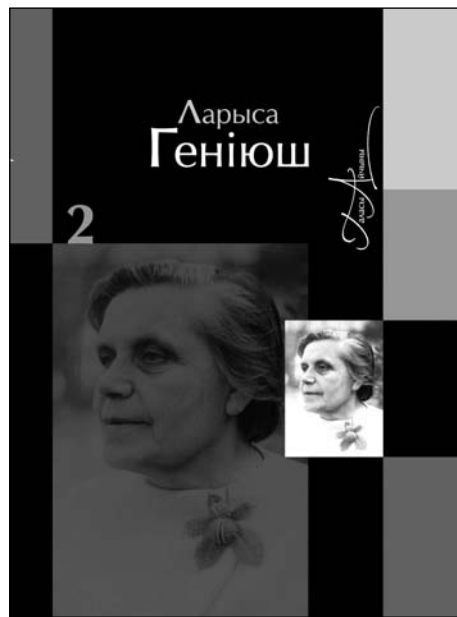
Вонэгут Курт. «Бойня № 5, або Крыжовы паход дзетак»: раман. Пер. з англ. Павел Касцюкевіч. — Мінск: Логвінаў, 2010. — 220 с. — (Бібліятэка Бацькаўшчыны. Пераклады. Кніга I)



Новая выдавецкая серыя «Пераклады» распачалася раманам Курта Вонегута «Бойня №5, або Крыжовы паход дзетак». Цяжка паверыць, што гэты сусветна вядомы твор дагэтуль не гучаў па-беларуску і столькі гадоў чакаў свайго перакладчыка... І добра, што так сталася, бо іна-

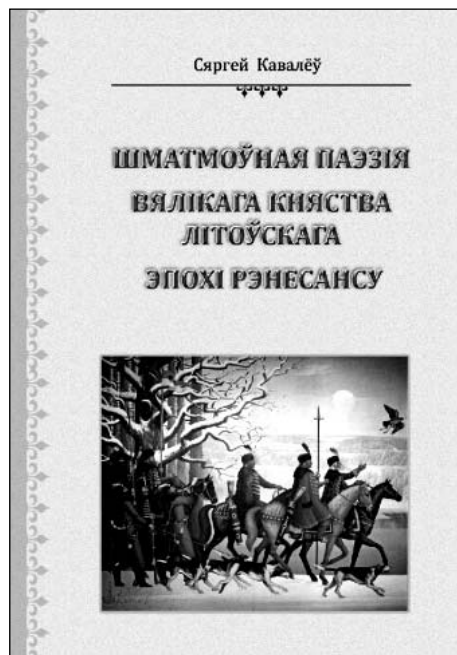
чай мы не мелі б такой цудоўнай паслямовы ад перакладніка Паўла Касцюкевіча, якая сама па сабе твор мастацтва...

Геніюш Ларыса. Збор твораў. У 2 т. Кн. 1. Уклад. М. Скобла. — Мінск: Лімарыус, 2010. — («Галасы Айчыны»).



Першы том аднаго з першых збораў твораў Ларысы Геніюш складаюць паэтычныя тэксты пісьменніцы, у тым ліку 72 вершы, якія публікуюцца ўпершыню. У кнізе змешчана шмат неведомых здымкаў — ад студыйнага партрэта, зробленага ў 1939 годзе ў Празе, да здымку яе лагернай кашулі з нашытым на спіне арыштанцкім нумарам... У другім томе друкуецца проза: дакументальная аповесць «Споведзь» і лісты Ларысы Антонаўны — да Васіля Быкава, Максіма Танка, Рыгора Бардуліна, Зоські Верас, Дануты Бічэль, да тагачаснага амбасадара ЗША ў Чэхіі Лорэнса Стайнгарда. Большасць лістоў друкуецца ўпершыню.

Кавалёў Сяргей. Шматмоўная паэзія Вялікага Княства Літоўскага эпохі Рэнесансу: манаграфія. — Мінск: Кнігазбор, 2010. — 376 с.



Літаратуру Вялікага Княства Літоўскага эпохі Рэнесансу ад пачатку XVI да пачатку XVII ст. «літоўскія даследчыкі разглядаюць як інтэгральную частку літоўскай літаратуры, украінскія — як частку літаратуры ўкраінскай, а польскія — як частку літаратуры польскай», — піша Сяргей Кавалёў ва ўводзінах. Закамернае пытанне: а ці не ёсць шматмоўная паэзія ВКЛ здабыткам і беларускай культуры? Так, даўно час адмовіцца ад састарэлай канцэпцыі, што старадаўняя беларуская літаратура — гэта толькі тэксты на старабеларускай і царкоўнаславянскай мовах. Бо тады з нашай спадчыны выпадалі лаціна і польскамоўныя творы Сымона Буднага, Анд-

рэя Рымшы, Каятана Марашэўскага, Саламона Рысінскага, Міхала Карыцкага, не кажучы ўжо пра Міколу Гусоўскага, Яна Вісліцкага... Сваю кнігу даследчык прысвяціў светлай памяці прафесара і паэта Алега Лойкі.

Майсеенка Анатоля. Роздум: вершы, паэмы, прысвячэнні; Прадм. А. Ліс. — Мінск: А. М. Вараксін, 2010. — 264 с.



Вучоны, філолаг, аўтар літаратуразнаўчых кніг, выкладчык Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры Анатоля Майсеенка (1940-2009) быў вядомы яшчэ і як таленавіты паэт-лірык, які лепшыя старонкі сваёй творчасці прысвяціў тэме Радзімы — Беларусі. Сведчанне таму і кніга, выхаду якой ён не чакаўся... «Адбалела душа, адбалела, // Адцяла ад цела душа...» Але засталіся дзясяткі ўдзячных вучняў, якія будуць памятаць і згадваць свайго Настаўніка...

Папковіч Уладзімір. Рэшта: вершы. — Мінск: Медысон, 2010. — 64 с.



Гэтая сціпая кніжачка з сімвалічнай назвай «Рэшта» пры чытанні ператвараецца ў Вялікую кнігу жыцця. 75-гадоваму паэту і перакладчыку Уладзіміру Папковічу ёсць што сказаць на развітанне людзям і сабе. Чаму на развітанне? Такім тужлівым настроем прасякнутая ўся кніга. Сэнс жыцця, сцэжкі быцця, якія мы выбіраем (ці яны нас?), пакутная Радзіма, змест паэзіі і творчасці ўвогуле — пытанні, якія так і застаюцца без адказаў, колькі б мы ні шукалі іх... А ратуе нас толькі іронія і ўменне пасмяяцца з саміх сябе: «Стаўся да сябе так, як ставішся да іншых. Жудасна будзе тады застацца сам-насам з сабой»... Менавіта таму сатырычным раздзелам «Раслабцеся» і заканчвае свой зборнік аўтар.